

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

**Predmet: Predlog prijave doktorske disertacije
i sastava komisije za ocjenu prijave doktorske disertacije**

Komisija za doktorske studije Filološkog fakulteta Vijeću predlaže da usvoji predlog prijave doktorske disertacije *Književnost kao mjesto sjećanja – kultura pamćenja ratova XX vijeka u savremenoj južnoslovenskoj književnosti*, kandidatkinje mr **Lidije Vojinović**, i predlog Komisije za ocjenu prijave doktorske disertacije, odnosno odbranu polaznih istraživanja, u sastavu:

1. doc. dr Jelena Knežević, Univerzitet Crne Gore, mentorka;
2. prof. dr Ljiljana Pajović Dujović, Univerzitet Crne Gore, predsjednica komisije;
3. doc. dr Olga Komatina, Univerzitet Crne Gore, članica komisije.

Predsjednica Komisije za doktorske studije

Prof. dr Milica Vuković Stamatović

PRIJAVA TEME DOKTORSKE DISERTACIJE

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU	
Titula, ime i prezime	Mr Lidija Vojinović
Fakultet	Filološki fakultet
Studijski program	Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti
Broj indeksa	1/22
Ime i prezime roditelja	Drago Vojinović
Datum i mjesto rođenja	25. 02. 1997. Nikšić
Adresa prebivališta	Staro Pazarište 12 Nikšić
Telefon	069 317 939
E-mail	lidijavojinovic123@gmail.com
BIOGRAFIJA I BIBLIOGRAFIJA	
Obrazovanje	– Doktorske studije, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Nauka o književnosti, Filološki fakultet, Univerzitet Crne Gore; – Magistar književnih nauka, Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, Nauka o književnosti, Filološki fakultet, Univerzitet Crne Gore, srednja ocjena A (10,00); – Specijalista crnogorskog jezika i južnoslovenskih književnosti, Filološki fakultet, Univerzitet Crne Gore, srednja ocjena A (9,93); – Bachelor crnogorskog jezika i južnoslovenskih književnosti, Filološki fakultet, Univerzitet Crne Gore, srednja ocjena A (9,82).
Radno iskustvo	– Profesorica u OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću (maj 2023); – Profesorica u OŠ „Braća Ribar“ u Nikšiću (april 2023); – Profesorica u OŠ „Braća Labudović“ u Nikšiću (februar, mart 2023); – Profesorica u OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću (decembar

	2022) – Novinarka na portalu Mladi Nikšića, NVO Mladiinfo Montenegro (novembar 2021 – februar 2022); – Profesor-pripravnik u OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću (januar – oktobar 2020).
Popis radova	Vojinović, L. i Knežević, J. (2019) Umjetnik između apolinijskog i dionizijskog principa – Smrt u Veneciji Tomasa Mana, <i>Folia linguistica et litteraria</i> , br. 28, Nikšić: Filološki fakultet, str. 101–111; Vojinović, L. (2021) Njegošev bibliotečki kosmos, <i>Komunikacija i kultura</i> , br. 12, str. 236–238. Vojinović, L. (2021) Sveobnavljajući lirski život, zbirka pjesama <i>Tiha svilenost</i> , Cetinje: Obod.
NASLOV PREDLOŽENE TEME	
Na službenom jeziku	Književnost kao mjesto sjećanja – kultura pamćenja ratova XX vijeka u savremenoj južnoslovenskoj književnosti
Na engleskom jeziku	Literature as a Site of Memory – The Culture of Remembering 20th Century Wars in Contemporary South Slavic Literature
Obrazloženje teme	
Postojanje razvijenog interdisciplinarnog i veoma plodonosnog polja proučavanja procesa sjećanja u novije vrijeme neizostavno se proširilo na sferu književnosti. Sagledavanje književnog teksta kao prostora sjećanja podrazumijeva kompleksno pronicanje u prirodu njegovog narativnog oblikovanja, te definisanje i razumijevanje tekstualnih strategija kojima se pripovijeda o individualnim i kolektivnim predstavama prošlosti. U odabranom korpusu, sa akcentom na ratove XX vijeka, književni tekst funkcioniše kao čin naknadne rekonstrukcije istorijske prošlosti, pri čemu njena naratizacija nije usmjerena samo na proces redefinisavanja traumatičnog pamćenja pojedinca i kolektiva, već i postepeno prevazilaženje sjećanja na prošlost. Naime, književnost ostvaruje važnu etičku i humanističku dimenziju, koja se ogleda u izgradnji pomirljivije verzije budućnosti kroz sjećanje na zajedničko bolno iskustvo prošlosti. Savremena južnoslovenska književnost, pisana nakon 2000. godine, pokazuje tendenciju prema takvoj kulturološkoj i	

transnacionalnoj paradigmi.

Pregled istraživanja

Kompleksnost procesa pamćenja i njegovog uticaja na čovjeka i njegovo psihološko stanje predmet je mnogobrojnih studija (psiholoških, filozofskih, socioloških, istorijskih, antropoloških), odnosno obuhvata multidisciplinarno polje istraživanja koje, pored navedenih, uključuje kulturološka i književna tumačenja.

Njemački egiptolog i kulturolog Jan Asman (Assmann) u knjizi *Kulturno pamćenje* (1961) istražuje polje kolektivnog pamćenja zajednice, diferencirajući individualno pamćenje pojedinca od pamćenja određene društvene skupine. Samim tim što više nije podređena individualnoj svijesti, kultura pamćenja, kako je definiše Asman (2005), predstavlja univerzalni fenomen, a tamo gdje grupa ljudi imaginira slike iz prošlosti kako bi potvrdila vlastiti identitet, ona implicira stvaranje čitavih zajednica pamćenja. Pojam kultura pamćenja, zapaža Alajda Asman (Aleida Assmann 2012), aktivno se počeo upotrebljavati u naučnom diskursu i komunikaciji 90-ih godina prošlog vijeka, kada je aktuelna stvarnost stvorila potrebu za preispitivanjem prošlosti i njenih posljedica po život u različitim nacionalnim sredinama. U takvim okolnostima, ključni problem nije obuhvatao samo mehanizam pamćenja traumatične prošlosti izazvane ratovima, već i pokušaje zaboravljanja ili makar prevladavanja onoga što je dezintegrisalo društvo i njegove članove. Detaljnim razmatranjem ove problematike bavio se Todor Kuljić u obimnoj studiji *Kultura sjećanja* (2006), uočavajući da postupak sjećanja na prošlost ne podrazumijeva potpuno samoočišćenje, već način da se objektivno i kritički sagledaju alternativne verzije prošlosti, tj. da se iskaže tolerantnost prema pluralizmima različitih pamćenja sa kojima se suočavamo.

Kompilacija velikog broja radova koji na različite načine pristupaju temi sjećanja, najprije kroz sagledavanje odnosa prema traumi prošlosti (posttraumatsko sjećanje), sadržana je u zborniku *Opasna sjećanja i pomirenje: Kontekstualna promišljanja o religiji u postkonfliktnom društvu* (2011) koji su uredili Srđan Sremac, Zoran Grozdanov i Nikola Knežević. U pomenutom zborniku nalazi se rad Alajde Asman *Transformativna snaga sjećanja* u kojem autorka, posredstvom sjećanja na Holokaust, tretira pomjeranje paradigme od zaborava prošlosti prema neophodnosti njenog pamćenja. Od izuzetne

važnosti je i zbornik *Kolektivno sjećanje i politike pamćenja* (2015) koji obuhvata prevode brojnih relevantnih radova o ovoj problematici, urednika Mikala Sladečeka, Jelene Vasiljević i Tamare Petrović. Naročito skrećemo pažnju na članak francuskog sociologa Morisa Albvaša (Maurice Halbwaks) *Kolektivno i istorijsko pamćenje*, istraživanja francuskog filozofa Žak le Gofa (Jacques Le Goff), koji se bavio proučavanjem odnosa pamćenja i istorije, radove Pola Rikera (Paul Ricoeur) i Dejvida Blajta koji su istraživali mogućnosti zloupotrebe pamćenja u svrhu konstituisanja ideologije i moći. Na tragu ovih koncepcija, američki sociolog Džefri Olik (Jeffrey Olick 1999) kao najveću klopku sjećanja vidi njegovo iskorišćavanje za različite političke aktivnosti, dok francuski historičar Pjer Nora (Pierre Nora 2007) razmatra na koji način istorija dovodi do iščezavanja sjećanja, samim tim što je ona uvijek nepotpuna i problematična slika onoga što je bilo. Klajn i Nikols (Klein, Nichols 2012) sjećanje posmatraju u sklopu formiranja čovjekovog ličnog identiteta, o čemu je pisala Jasna Ćurković u radu *Izgradnja identiteta na temelju pamćenja i zaboravljanja* (2009), kao i Luka Đukić u članku *Ranjivost identiteta i pamćenja: Jasenovac, Ricoeur i smrt Boga* (2018).

Kako je predmet našeg istraživanja književnost koja je u funkciji mjesta sjećanja, neophodno je uočiti na koji način su autori pristupali njegovom narativnom oblikovanju. Interdisciplinarni priručnik *Cultural Memory Studies* (2008) i knjiga Astrid Erl (Erll) *Memory in Culture* (2011), u tom pogledu, neprocjenjiva su polazišta u istraživanju. Naročito izdvajamo rad Birgit Nojman (Neumann) *The Literary Representation of Memory* (2008) u kojem uvodi termin *fikcije sjećanja*, prepoznajući da književnost specifičnim tehnikama gradi sopstvene svjetove pamćenja, kao i članak Renate Lahman (Lachman) *Mnemonic and Intertextual Aspects of Literature* (2008) u kojem autorka zaključuje da je svaki tekst čin pamćenja, ali istovremeno i novo tumačenje, pri čemu se njihovi autori uvijek oslanjaju na druge tekstove svoje ili tuđe kulture. Maks Sanders (Max Saunders 2006) skreće pažnju da u književnosti ne možemo tragati za vjerodostojnom slikom prošlosti, već isključivo za načinima i tehnikama pisanja, dok su Erl i Rignej (Erll, Rigney 2006) na sličan način zaključile da književnost pomaže u uspostavljanju kolektivnih sjećanja, ali se njeno sjećanje na prošlost modeluje u obliku narativa. Basler (Basseler) i Birke (2022) govore o mimezisu pamćenja, odnosno činjenici da, kroz određene strategije pisanja, književni tekstovi mogu proizvesti efekte slične pamćenju. Mozavi (Mousavi

2018) i dr. uočavaju da sjećanje ne pripada samo pojedincima, nego i kolektivu (etničkim, nacionalnim i drugim grupama), pa bi kosmopolitska verzija književnosti, prema ovim autorima, podrazumijevala potiskivanje graničnog pogleda na književnost i zaokret ka planetarnom književnom humanizmu. Milevski i Vetenkamp (Wetenkamp 2022) u radu *Introduction: Relations between Literary Theory and Memory Studies* naročito izdvajaju koncept postmemorije Marijane Hirš (Marianna Hirsch), gdje se postmemorija kao oblik transgeneracijskog rekonstruktivnog sjećanja ne bazira samo na pasivnom prenošenju prošlosti kao traumatičnog iskustva, već na potrebi da generacije koje slijede pamte i čuvaju prošlost predaka.

O interakciji koju književnost uspostavlja sa tri vremenske dimenzije (prošlost, sadašnjost i budućnost), piše Šarlote Lind (Charlotte Linde 2015) ocjenjujući da je pamćenje u naraciji uvijek društveno i okrenuto prema publici. Književna djela, kao jedna vrsta muzeja sjećanja, često ulaze u proces kanonizacije, ali je, prema objašnjenju Herberta Grejbsa (Grabes 2006), funkcija kanona da pokažu kako kulturno nasljeđe stupa u dijalog sa sadašnjošću, pružajući različite mogućnosti interpretacije i tumačenja. Andrea Peris (Andreaa Paris 2017) polazi od toga da se sjećanje vezuje za fenomen kulturne dinamike, posredstvom koje čitaoci, u dodiru sa tekstom, aktiviraju prethodna iskustva, misli i sjećanje na neka druga književna djela. Škopljanac (2012) zaključuje da je književnost izvrstan primjer kulturne djelatnosti koja je zasnovana na individualnom pamćenju autora – kao stvaraoca teksta i čina naknadnog stvaranja koje se realizuje kroz čitaočevu aktivnost, pri čemu je proces recepcije teksta uvijek usamljeni čin.

Za potrebe istraživanja, pored izdvojenih, važna je knjiga Dejana Đurića *Između književnosti i pamćenja: prisjećanje zaboravljenog* (2018), doktorska disertacija Mirjane D. Ćorković *Kultura sjećanja u proznoj rumunskoj manjinjskoj književnosti* (2014), a s obzirom na to da je u korpus našeg rada uključena savremena južnoslovenska književnost, i knjiga Sanjina Kordića *Književnost sjećanja: Kulturalno pamćenje i reprezentacija prošlosti u novijoj bošnjačkoj književnosti* (2012).

Cilj i hipoteze

Cilj našeg istraživanja je da, polazeći od teorije kulturnog pamćenja Jana i Alajde Asman

(Aleida Assmann), utvrdimo različite naratološke postupke prezentacije sjećanja na ratove XX vijeka u savremenoj južnoslovenskoj književnosti, osvjetljavajući dublje značenjske slojeve teksta i fokusirajući se na mnemotehničku funkciju književnosti, te njenu vezu sa kulturom. Naša pažnja biće usmjerena na ispitivanje tekstualnog i intertekstualnog povezivanja Drugog svjetskog rata i ratova devedesetih godina, kao i odnošenje prema individualnom i kolektivnom pamćenju prošlosti unutar književnog teksta. Iz navedenog cilja proizlaze i sljedeće hipoteze:

Hp1: Na odabranom korpusu, koji čine djela savremene južnoslovenske književnosti, bez obzira na heterogenost njihovih stilskih i poetičkih obilježja, moguće je izdvojiti i podvrgnuti književnoj i semantičkoj analizi mjesta sjećanja na zajedničku prošlost južnoslovenskih naroda u 20. vijeku i izvojiti njihove zajedničke karakteristike.

Hp2: U odabranim romanima savremene južnoslovenske književnosti akt sjećanja se konstruiše kroz različite elemente romaneskne strukture, pri čemu junaci romana funkcionišu kao figure sjećanja – nosioci preovlađujuće bolnog i traumatičnog iskustva prošlosti.

Hp3: Kao specifični oblik pamćenja prošlosti, iako u fikcionalnom obliku, savremena južnoslovenska književnost preispituje individualno i kolektivno pamćenje zajednice, tretirajući posljedice traumatičnih istorijskih događaja iz 20. vijeka, kao i njihov uticaj na pojedinca i društvo.

Hp4: Kako književni tekst stupa u dijalog sa drugim tekstovima, a imajući u vidu vremenski opseg i tlo na kojem su nastali romani našeg korpusa, uspostavlja se kulturološka paradigma proučavanja književnog sjećanja na istovjetne događaje.

Hp5: Svaki književni tekst, pored značenja, proizvodi humanističke vrijednosti, pa proučavanje odabranih romana sa aspekta teorije pamćenja otvara mogućnost za prevazilaženje nacionalnih granica u kojima su oni nastali što, na širem planu, podrazumijeva pokušaj kritičkog sagledavanja i prevazilaženja prošlosti.

Hp6: Interakcija različitih kultura (unutar romana i intertekstualno) doprinosi uspostavljanju transkulturalnog aspekta, koji se ogleda i u postojanju zajedničkog – 'nacionalnog' sjećanja, čime se brišu postojeće granice i formira jedinstveni kulturni

prostor otvoren za dijalog o sjećanju na prošlost.

Materijali, metode i plan istraživanja

U prvoj fazi rada na doktorskoj disertaciji pristupa se konstruisanju odgovarajućeg konceptualnog okvira istraživanja, uz odabir adekvatnih teorijskih postavki i određenje ključnih pojmova u skladu s njim. Razrada teorijskog okvira pruža mogućnost da se uporedno sagledaju i prouče različiti koncepti kulture pamćenja i sjećanja u književnosti, što će olakšati proces postavljanja ključnih hipoteza. Cilj je ne samo postaviti čvrst interpretativni okvir proučavanja, već i ispitati opravdanost uvođenja određenog koncepta radi dalje provjere i dokazivanja hipoteza. Primjenljivost odabrane teorije potvrdićemo u semantičkoj analizi savremenih južnoslovenskih romana koji se bave sjećanjem na prošlost, pri čemu smo i vremenski ograničili način njihovog odabira (romani koji su objavljivani od 2000. godine do danas). U posljednjih dvadesetak godina nastajala je književnost u kojoj se na različite načine tretira mehanizam sjećanja na ratove prošlog vijeka. Pažnja ovog istraživanja biće usmjerena na fabularnu povezanost i odnos Drugog svjetskog rata prema ratovima koji su vođeni devedesetih godina. Premda su romani izabrani iz nacionalnih književnosti različitih naroda koji žive na prostoru nekadašnje Jugoslavije, u prvom dijelu istraživanja težište će biti na sagledavanju analogija, njihovom katalogizovanju i grupisanju.

Teorijski okvir se oslanja na istraživanja kulturnog pamćenja njemačkih istraživača Jana i Alajde Asman, a u interpretativnom postupku ćemo koristiti dostignuća naratoloških i semiotičkih studija, osnovne koncepte koji proizlaze iz strukturalističkih i poststrukturalističkih načina tumačenja teksta, kao i metode imagologije i teorije kulture.

Dosadašnjim istraživanjem, radi formiranja korpusa, sljedeći romani pokazali su se indikativnim za buduće proučavanje: *Semper Idem* Đorđa Lebovića (2005), koji bi se mogao svrstati i u porodične hronike, *Doba mjedi* Slobodana Šnajdera (2015), *Mađarska rečenica* Andreja Nikolaidisa (2016), *Šindlerov lift* Darka Cvijetića (2018), *Pas i kontrabas* Saše Ilića (2019), *Pod oba sunca* Ognjena Spahića (2020). U navedenim romanima gotovo svi elementi narativne strukture usmjereni su na kompleksno preispitivanje kategorije sjećanja na istorijsku prošlost. Potpunijem razumijevanju iste problematike doprinose

obimniji romani hronike *Dvori od oraha* Miljenka Jergovića (2003) i *Putujuće kazalište* Zorana Ferića (2020), koji narativno zahvataju čitav XX vijeka, ali im je u fokusu porodična priča. Korpus se može proširiti romanima koji na isti način tretiraju ratove 90-ih godina, bez značajnijeg uspostavljanja veza sa prethodnom jugoslovenskom istorijom: *Kad sam bio hodža* Damira Ovčine (2016), *Uхвати zeca* Lane Bastašić (2018), *Ništa lakše od umiranja* Elvedina Nežirovića (2019), *U kasno ljeto* Magdalene Blažević (2022), *Niko nije zaboravljen i ničega se ne sećamo* Mirjane Drljević (2022).

U cilju testiranja postavljene hipoteze, a shodno predmetu i cilju istraživanja, u radu ćemo koristiti osnovne metode naučnog saznanja koje su primjenljive u području društveno-humanističkih nauka (analitičko-sintetički metod, metod indukcije i dedukcije, metod generalizacije i metod dokazivanja), metode književne analize (strukturalistički, semiotički, fenomenološki pristup, metode savremene naratologije), kao i metode kulturoloških studija u okviru interdisciplinarnog pristupa (istorijsko-komparativni i aksiološki metod, metode sociološke teorije sistema).

Pripremni dio istraživanja, koji uključuje prikupljanje građe i njenu klasifikaciju, podrazumijeva pronalaženje i odabir reprezentativnih romana koji, bez obzira na različite strategije pisanja, tretiraju problem sjećanja na ratove XX vijeka na južnoslovenskom prostoru. Odabir građe uslovljen je teorijskim konceptom koji pomaže u identifikovanju onih elemenata narativne strukture za koje se može utvrditi da funkcionišu kao mjesta sjećanja na prošlost, ali i od načina na koji se pristupa obradi date teme (da li se autor isključivo bavi samo sjećanjem na neki od ratova XX vijeka ili ih dovodi u međusobnu vezu). Mogućnost složenog pristupa ovoj problematici, uz upotrebu raznovrsnih pripovjedačkih strategija, kompleksnu naraciju i sveobuhvatno predstavljanje ljudskih sudbina, uslovila je opredijeljenost za žanr romana, koji na specifičan način tretira istorijske istine, sjedinjuje fikciju i stvarnost i preispituje neke od velikih metanarativa prošlosti.

Analitičko-interpretativnim postupkom, a uz primjenu ključnih teorijskih pojmova, podvrgnućemo strukturalnoj i semantičkoj analizi svaki od romana unutar odabranog korpusa, sa ciljem izdvajanja pojedinačnih odlika narativne strukture i ključnih aspekata značenjskih struktura. Na temelju strukturalističkog metoda, izdvojićemo i proučiti

osnovne elemente unutrašnjeg svijeta tekstova, način njihove organizacije i funkcionisanja u kontekstu problema sjećanja na prošlost (odnos fabule i sižea, modelovanje likova, tehnike pripovijedanja, prostorne i vremenske nizove). Svaka od pomenutih strukturnih jedinica nosilac je određenog smisla, pa će fenomenološki i semiotički metod biti ključni u razumijevanju kompleksnih značenjskih slojeva teksta ili onih čija konkretizacija izmiče čitaočevom razumijevanju. Način organizacije naracije i njenih sastavnih činilaca omogućava da se ispituju osnovne karakteristike tekstova koji pripadaju jednom žanru, ali i da se utvrde njegove granice (otvorenost romana prema drugim žanrovima, naglašena dokumentarnost, fragmentarnost, raslojenost poetičkih postupaka itd.).

Na temelju pojedinačnih interpretacija i potpunijeg razumijevanja unutrašnjih slojeva teksta, nastojaćemo da ponudimo sintezu, tačnije katalog korišćenih tekstualnih strategija koje su karakteristične za književnost sjećanja i odnošenja prema prošlosti. Pomenuta analitičko-sintetička metoda bliska je metodama indukcije i dedukcije, koje predstavljaju dva oprečna pola istraživanja i temelje se na definisanju pojedinačnih činilaca da bi se došlo do opštih zaključaka.

Implementacija komparativne metode (dakle, ne samo pojedinačna analiza, već i poredbeno proučavanje tekstova iz različitih nacionalnih književnosti) doprinijeće izdvajanju pojedinačnih i zajedničkih narativnih postupaka kojima se, u književnosti sjećanja na ratove prošlog vijeka, ostvaruje sličan ili isti značenjski potencijal. Posebna i opšta svojstva izdvojena interpretacijom u završnom dijelu rada, primjenom metode generalizacije, doprinose izvođenju opštih zaključaka, čime se postiže sveobuhvatnost u pristupu i obradi teme. Kohezijom pomenutih postupaka ostvaruje se metoda dokazivanja – provjeravanje tačnosti glavne i sporednih hipoteza u istraživanju.

Kako je književnost produkt kulture (ne samo iz koje potiče, već i sa kojom ostvaruje interakciju), metode kulturalnih/ interkulturalnih studija pružaju mogućnost da se pored imanentnog (unutrašnjeg), primijeni spoljašnji pristup u proučavanju teksta. Na taj način je moguće razumjeti kako romani iz različitih nacionalnih književnosti uspostavljaju odnos prema kulturnom pamćenju vlastite zajednice, ali i izvesti zaključke koji se tiču sveobuhvatnog kolektivnog pamćenja ratova prošlog vijeka na južnoslovenskom tlu.

Interdisciplinarnost teme istraživanja otvara prostor za imagološke studije (naročito tamo

gdje se uspostavlja odnos prema drugoj kulturi i naciji), studije sjećanja i studije traume, pri čemu sjećanje kroz književnost prepoznavamo kao postupak liječenja traume, a s obzirom na kulturološki aspekt, i jedan vid dijaloga o njoj. Ovakvo istraživanje je i kvalitativnog karaktera, naročito kada se uzme u obzir metoda raznovrsnost u pristupu temi, kombinovanje unutrašnjeg i spoljašnjeg pristupa u tumačenju teksta, postmodernističke tendencije autora prema dekonstrukciji prošlosti i njenih narativa, kao i mogućnost oslanjanja na kulturološke studije koje omogućavaju komunikaciju između tekstova proizvedenih u različitim nacionalnim sredinama.

Očekivani naučni doprinos

Naučni doprinos rada ogleda se u inovativnom pristupu djelima savremene južnoslovenske književnosti, koja do sada gotovo uopšte nijesu bila predmet proučavanja nauke o književnosti niti su proučavana u komparativnom ključu. Time bi nastala prva komparativna studija romana savremene južnoslovenske književnosti koji se mogu identifikovati kao književnost sjećanja. Konkretni proizvod istraživanja biće svojevrsni katalog strukturalnih odlika i semantičkih aspekata na osnovu kojih ih svrstavamo u književnost sjećanja, te isticanje značaja takve književnosti u okviru kulture pamćenja. Poredbeno otkrivanje značajnih analogija u ponuđenom korpusu, uprkos raznorodnim načinima tretiranja fenomena sjećanja u književnosti, predstavlja doprinos komparatistici uopšte, ali i relevantno polazište za buduća istraživanja pomenute problematike. Interdisciplinarni pristup, koji obuhvata primjenu metoda (trans)kulturalnih studija, doprinosi potpunijem osvjetljavanju društveno-istorijskog konteksta u kojem su djela nastajala i omogućava da se produbi način njihovog razumijevanja, ali i istakne važnost recepcije u kontekstu prevazilaženja istorijskih podjela. Pored konkretnog teorijskog i metodološkog doprinosa, ovakva studija podstiče razvoj crnogorskog jezika kao jezika nauke i predstavlja pionirski doprinos proučavanju crnogorske književnosti 21. vijeka.

Spisak objavljenih radova kandidata

Vojinović, L. i Knežević, J. (2019) Umjetnik između apolinijskog i dionizijskog principa – Smrt u Veneciji Tomasa Mana, *Folia linguistica et litteraria*, br. 28, Nikšić: Filološki fakultet, str. 101–111;

Vojinović, L. (2021) Njegošev bibliotečki kosmos, *Komunikacija i kultura*, br. 12, str. 236–

238.

Vojinović, L. (2021) Sveobnavljajući lirski život, zbirka pjesama *Tiha svilenost*, Cetinje: Obod.

Popis literature

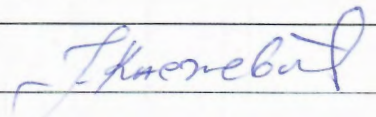
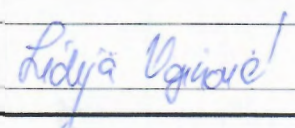
1. Albvaš, M. (2015) Kolektivno i istorijsko pamćenje, U: Sládeček, M., Vasiljević, J., Petrović-Trifunović, T. (prir.) *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd: Zavod za udžbenike, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, str. 29–62.
2. Assmann, A. (2011) *Duga senka prošlosti*, Beograd: Biblioteka XX vek.
3. Assmann, A. (2011) Transformativna snaga sećanja, U: Sremac, S., Gvozdenov. Z., Knežević, N. (ur.) *Opasna sećanja i pomirenje, Kontekstualna promišljanja o religiji*, Rijeka: Ex Libris, str. 195–215.
4. Assmann, J. (2005) *Kulturno pamćenje*, Zenica: Vrijeme.
5. Basseler, M., Birke, D. (2022) Mimesis of Remembering, *Journal of Literary Theory*, Vol. 16 (2), pp. 213–238,
dostupno na: <https://doi.org/10.1515/jlt-2022-2023>, [pristupljeno 13. juna 2023. godine].
6. Bastašić, L. (2018) *Uhvati zeca*, Beograd: Kontrast izdavaštvo.
7. Blažević, M. (2022) *U kasno ljeto*, Beograd: Booka.
8. Charlote, L. (2015) Memory in Narrative, *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, pp. 1–9.
DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118611463.wbielsi121>.
9. Ćorković, D. M. (2014) *Kultura sjećanja u proznoj rumunskoj manjinskoj književnosti*, Univerzitet u Beogradu: Filološki fakultet.
10. Ćurković, J. (2009) Izgradnja identiteta na temelju pamćenja i zaborava U: Holjevac, Ž. (ur.) *Identitet like: Korijeni i razvitak*, Zagreb: Institut Ivo Pilar, str. 607–62.
11. Cvijetić, D. (2019) *Schindlerov lift*, Beograd: Književna radionica Rašić.
12. Drljević, M. (2022) *Niko nije zaboravljen i ničega se ne sećamo*, Beograd: Booka.
13. Đukić, L. (2018) Ranjivost identiteta i pamćenja: Jasenovac, Ricoeur i smrt Boga, *Kairos*, br. 1, str. 63–74.
14. Đurić, D. (2018) *Između književnosti i pamćenja: prisjećanje zaboravljenoga*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci: Rijeka.

15. Erll, A. (2011) *Memory in Culture*, US: Palgrave Macmillan.
16. Erll, A. and Nünning, A. (2008) *Cultural Memory studies*, Berlin: Walter de Gruyter.
17. Ferić, Z. (2020) *Putujuće kazalište*, Beograd: Booka.
18. Hobsbom, E. (2015) Kako se tradicije izmišljaju, Kolektivno i istorijsko pamćenje U: Sládeček, M., Vasiljević, J., Petrović-Trifunović, T. (prir.) *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd: Zavod za udžbenike, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, str. 213–227.
19. Ilić, S. (2019) *Pas i kontrabas*, Novi Sad: Orfelin izdavaštvo.
20. Jergović, M. (2003) *Dvori od oraha*. Zagreb: Durieux.
21. Klein, B. S. i Nichols, S. (2012) Memory and the Sense of Personal Identity, *Mind*, Vol 121, str. 677–702, doi: 10.1093/mind/fzs080.
22. Knežević, J. (2016) Neue montenegrinische Literatur – Eine Herausforderung an die Unabhängigkeit. *LICHTUNGEN, Zeitschrift für Literatur, Kunst und Zeitkritik*, 146/XXXVII, Graz: Lichtungen – Verein für Literatur & Kunst, S. 90–93. [ISSN 1012-4705]
23. Kordić, S. (2012) *Književnost sjećanja: Kulturalno pamćenje i reprezentacija prošlosti*, Sarajevo: Slavistički komitet.
24. Kuljić, T. (2006) *Kultura sećanja*, Beograd: Čigoja.
25. Lachmann, R. (2008) Mnemonic and Intertextual Aspects of Literature, In: Erll, A., Nünning A. (ed.) *Cultural memory studies*, pp. 301–303.
26. Lebović, Đ. (2002) *Semper idem*, Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
27. Milevski, U., Wetenkamp, L. (2022) Introduction: Relations between Literary Theory and Memory studies, *Journal of Literary Theory*, Vol. 16, dostupno na: <https://doi.org/10.1515/jlt-2022-2022>, [pristupljeno 26. maja 2022. godine].
28. Mousavi, S M., Pourgiv, F., Hadaegh, B. (2018) Cultural Memory Studies and the Idea of Literature: A Cosmopolitan Critique, *Journal of Humanistic and Social Studies*, Vol. 13, No. 1, pp. 61–71.
29. Nezirović, E. (2019) *Ništa lakše od umiranja*, Beograd: Laguna

30. Nikolaidis, A. (2016) *Mađarska rečenica* (MR), Cetinje: OKF.
31. Nora, P. (2015) Pamćenje istorije, Pamćenje istoričara, U: Sladeček, M., Vasiljević, J., Petrović-Trifunović, T. (prir.) *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd: Zavod za udžbenike: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, str. 283–294.
32. Numann, B. (2006) The literary representation of Memory, In: Erll, A., Nünning A. (ed.) *Cultural memory studies*, pp. 333–345.
33. Olick, J. (1999) Collective Memory: The Two Cultures, *Sociological Theory*, Vol. 17. No. 3, pp. 333–348.
34. Ovčina, D. (2016) *Kad sam bio hodža*, Sarajevo: Buybook.
35. Paris, A. (2017) Literature as Memory and Literary Memories: From Cultural Memory and to Reader-Response Criticism, In: Erll, A, et al. (ed.) *Literature and Cultural Memory*, Brill Rodopi: Boston, pp. 95–107.
36. Saunders, M. (2006) Life-Writing, Cultural Memory, and Literary Studies, In: Erll, A., Nünning A. (ed.) *Cultural memory studies*, pp. 321–333.
37. Sladeček M. i dr. (2015) *Kolektivno sećanje i politike pamćenja*, Beograd: Zavod za udžbenike: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.
38. Spahić, O. (2020) *Pod oba Sunca*, Podgorica: Nova knjiga.
39. Sremac, S. i dr. (2011) *Opasna sećanja i pomirenje, Kontekstualna promišljanja o religiji*, Rijeka: Ex libris.
40. Škopljanac, L. (2012) Literature Through Recall: Ways of Connecting Literary Studies and Memory Studies, *Interdisciplinary Literary Studies*, Vol. 14, No 2 pp. 197–212, dostupno na: DOI:10.5325/intelitestud.14.2.0197, [pristupljeno 20. juna 2023. godine].
41. Šnajder, S. (2021) *Doba mjedi*, Novi Sad: Akademska knjiga.

SAGLASNOST PREDLOŽENOG/IH MENTORA I DOKTORANDA SA PRIJAVOM

Odgovorno potvrđujem da sam saglasan sa temom koja se prijavljuje.

Prvi mentor	Doc. dr Jelena Knežević	
Drugi mentor	/	
Doktorand	Mr Lidija Vojinović	

IZJAVA

Odgovorno izjavljujem da doktorsku disertaciju sa istom temom nijesam prijavila ni na jednom drugom fakultetu.

U Nikšiću,

3. 7. 2023.

Ime i prezime doktoranda

Lidija Vojinović

